

1.4.2022

Sosiaali- ja terveysministeriö

Viite: VN/12531/2021 sekä STM083:00/2019

KEPA Uusimaa -hankkeen lausunto vammaispalvelulain uudistuksesta

Kehitysvammaisten palvelut Uudellamaalla (KEPA Uusimaa) on Uudenmaan neljän hyvinvointialueen kuntien ja Helsingin kaupungin rahoittama projekti ajalla 1.8.2021–31.12.2022. Lisäksi projektissa ovat edustettuina Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri, Eteva kuntayhtymä, Kärkulla samkommun ja Uudenmaan vammaisneuvosto. Projektin tehtäväksi on annettu kehitysvammaisten vaativien erityishuollon palvelujen uudelleen organisoimisen ja järjestämisen yhteistoiminnallinen kehittäminen ja perustelujen esitysten laadinta hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin päätöksentekotielimille. Projektin strategisesta johtamisesta vastaa projektin 22 jäseninen ohjausryhmä, jonka jäsenet kukin taustaorganisaatio on pyynnöstä nimennyt ryhmään.

Pidämme tärkeänä, että Uudenmaan erillisratkaisu huomioidaan vammaispalvelulain uudistuksessa ja kehitysvammaisten erityishuollon palvelujen jatkuvuus voidaan taata tarkoituksenmukaisesti ja hallitusti alueella toimivien erityishuollon kuntayhtymien lakkautuksen jälkeen.

Kehitysvammaisten palvelut Uudellamaalla ohjausryhmä esittää huolensa siitä, että hallituksen esitys uudeksi vammaispalvelulaiksi ja kehitysvammalain muutosehdotukset tarpeettomasti rajaavat hyvinvointialueiden mahdollisuuksia järjestää erityishuollon palveluita määrittelemällä erityishuollon hyvinvointialueiden tai yksityisten palveluntuottajien tehtäviksi. Erityishuollon toteuttaminen edellyttää ammatillista laaja-alaisuutta. Esitetyt muutosehdotukset synnyttävät Uudellamaalla tarpeettoman esteen sosiaali- ja terveydenhuollon monialaisten palvelujen integraatiolle ja vaarantaa palvelujen saumattoman jatkuvuuden ja saatavuuden turvaamisen. Lisäksi lainsäädännössä olisi tärkeää selkiyttää, mikä erityishuollon kokonaisuudesta on terveydenhuoltoa ja mikä sosiaalihuoltoa.

Erityishuollon vaativat palvelut Uudellamaalla

Nykyinen erityishuolto on palvelukokonaisuus, jota annetaan henkilöille, joiden kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi. Tulevaisuudessa asiakasryhmän palvelutarpeeseen vastattaisiin ensisijaisesti sosiaalihuoltolain, vammaispalvelulain tai terveydenhuoltolain mukaisin palveluin. Tältä osin esitetty vammaispalvelulaki toteuttaa yhdenvertaisuutta eri tavoin vammautuneiden henkilöiden ja yleisemmin hyvinvointialueen asukkaiden kesken. Kehitysvammaisten palvelut -hankkeen ohjausryhmä näkee hyvänä, että valtaosaan nykyisen erityishuollon asiakkaiden palvelutarpeesta voidaan vastata lähipalveluperiaatteella yleis- ja erityislakien perusteella.

1.4.2022

**Error! Reference
source not found.**

Kuten esitetyn vammaispalvelulain perusteluissa todetaan, pieni joukko kehitysvammaisia henkilöitä on erityisen tuen tarpeessa. Tästä syystä **Uudenmaan Kehitysvammaisten palvelut -hankkeen ohjausryhmä haluaa nostaa esiin, että pienen asiakasryhmän erityishuollon vaativien palvelujen järjestäminen omina palvelukokonaisuuksinaan kullakin Uudenmaan neljällä hyvinvointialueella ja Helsingin kaupungissa vaarantaisi palvelujen jatkuvuuden.** Erityishuollon vaativien palvelujen ja osaamisen hajauttaminen ei näyttäydy työryhmälle tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona. Uudellamaalla hajautetut kehitysvammapsykiatriset vaativan tuen yksiköt, moniammatillinen tuki ja vaativan tuen asiantuntijaryhmät synnyttäisivät nykyistä suurempia rekrytointivaikeuksia, mikä näkyisi asiakkaille palvelujen saatavuuden ongelmina. Osaamista keskittämällä parannetaan alan veto- ja pitovoimaa tarjoamalla henkilöstölle mahdollisuus laaja-alaiseen asiantuntijuuden kehittymiseen ja siten turvataan vaativimpienkin erityishuollon palvelujen saatavuus ja jatkuvuus.

Esitys kehitysvammaisten erityispalveluiden järjestämiseksi Uudellamaalla

Hyvinvointialueuudistus ja erityishuolto- ja erityishuoltopiirien lakkauttaminen edellyttää erityishuolto- ja erityishuoltopiirien varoja, velkoja, toimitiloja ja henkilöstöä koskevien valmistelutehtävien lisäksi erityishuolto- ja erityishuoltopiirien nykyisten tehtävien hoitamiseen liittyvää suunnittelua, jota on tarkoituksenmukaista tehdä hyvinvointialueiden yhteistyönä, erityisesti vaativia erityishuollon palveluita koskien.

Hyvinvointialueiden ja muiden asianosaisten tahojen välistä keskustelua on käyty ja erityispalveluiden järjestämisen suunnittelua on valmisteltu syksyn 2021 ajan Kehitysvammaisten palvelut Uudellamaalla -projektissa ja Uudenmaan viiden alueen työryhmässä. Erityishuollon vaativiksi palveluiksi on katsottu nykyiset erityishuolto- ja erityishuoltopiirien kehitysvammapsykiatriset- ja poliklinikkapalvelut, asiantuntijapalvelut, erityishuollon johtoryhmän tehtävät, tahdosta riippumaton erityishuolto ja oikeuspsykiatrinen hoito. Uudenmaan alueellisen valmistelun keskiössä on ollut selvittää vaihtoehtoja edellä mainittujen palveluiden järjestämiseksi keskitetysti, koska se on katsottu välttämättömäksi palvelujen saatavuuden turvaamiseksi.

Alueellisen valmistelun lähtökohtana on ollut HE 159/2018 mukaisesti, että kehitysvammaisten terveyspalvelut kuuluvat jatkossa terveydenhuollon järjestämisvastuulle. Valmisteluprosessin aikana on tunnistettu, että nykyisin erityishuoltona toteutettavat moniammatilliset kehitysvammapsykiatriset kuntoutus- ja arviointipalveluiden prosessit ovat lääkäri- ja lääkärivetoisia ja sisältävät erilaisia terveydenhuollon ammattilaisten tutkimuksia, hoitoa ja lääkemuutoksia. Palveluihin on tähänkin asti voinut ohjautua sekä erityishuollon palvelupäätöksen kautta että lääkärin läheteellä. Oletuksena on ollut, että edellä mainittu palvelu siirtyisi terveydenhuollon järjestämisvastuulle.

Asiantuntijaryhmän näkemyksen mukaan erityispalveluiden keskittäminen Uudellamaalla HUS-yhtymälle tarjoaa parhaat edellytykset palvelujen ja lääketieteellisen tarpeen mukaisen hoidon jatkuvuudelle ja saatavuudelle siirtymävaiheessa asiakkaan edun mukaisesti. Kehitysvammaisten palvelut Uudellamaalla -hanke on yksimielisesti esittänyt edellä mainittujen erityishuollon vaativien palvelujen

1.4.2022

**Error! Reference
source not found.**

järjestämisen ja tuottamisen siirtämistä hallinnollisesti HUS-yhtymälle siten, että Helsingin kaupunki pidättää oikeuden erityispalveluiden järjestämiseen helsinkiläisille ja että tuottamisen ja järjestämisvastuun työnjakoa tarkastellaan tarvittaessa siirtymävaiheen jälkeen uudelleen. Toimintaa ohjaavaksi periaatteeksi on nimetty hyvinvointialueiden peruspalvelujen tuki. Esityksen mukaan lähes 200 Eteva kuntayhtymään palvelusuhteessa olevaa sote-ammattilaista siirtyy HUS-yhtymän alaisuuteen liikkeenluovutusperiaatteella.

Muutosesitykset vammaispalvelulain hallituksen esitykseen

Uudellamaalla toimivaksi arvioidun järjestämistavan haastaa esitetyn vammaispalvelulain tarpeettomiksi arvioidut rajaukset hyvinvointialueen järjestämisvastuun toteuttamisesta. Kehitysvammaisten palvelut Uudellamaalla työryhmä esittää seuraavia teknisiä muutoksia esitetyn vammaispalvelulain ja voimaan jäävän kehitysvammalain lainkohtiin ja perusteluihin:

Vaativan tuen yksikön määritelmä

laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta 2 §, kohta 1

Hallituksen esitys: ”vaativaan tukeen liittyvä yksilöllinen hoito ja huolenpito sekä kuntoutus, jotka toteutetaan sosiaalihuoltolain 21 c §:ssä tarkoitettua ympärivuorokautista palveluasumista tai 22 §:ssä tarkoitettuja laitospalveluja taikka vastaavia yksityisiä palveluja tarjoavassa vaativan tuen yksikössä;”

Muutosesitys: vaativaan tukeen liittyvä yksilöllinen hoito ja huolenpito sekä kuntoutus tulisi olla mahdollista toteuttaa myös **terveydenhuoltolain § 67 mukaisessa laitoshoidossa**, jossa on riittävä lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus.

Vaativan tuen asiantuntijaryhmä

laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta 31 §

Hallituksen esitys: ”Erityishuollon yksilöllistä järjestämistä varten hyvinvointialueella on vaativan tuen asiantuntijaryhmä, jonka jäsenenä on vähintään kolme hyvinvointialueen viranhaltijaa siten, että asiantuntijaryhmässä on edustettuna lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus.”

Muutosesitys: esitys rajaa tarpeettomasti hyvinvointialueiden yhteistyömahdollisuuksia. Keskeistä on, että hyvinvointialueilla on käytettävissään vaativan tuen asiantuntijaryhmä, jonka jäsenenä on vähintään kolme viranhaltijaa siten, että asiantuntijaryhmässä on edustettuna lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus.

1.4.2022

**Error! Reference
source not found.**Erityinen tuki: Vaativa moniammatillinen tuki

Pykälän 12 perusteluissa todetaan: "Pykälän 1 momentissa säädettäisiin erityisen tuen luonteesta ja tarkoituksesta. Lisäksi säädettäisiin erityisen tuen viimesijaisuudesta suhteessa ehdotetun tai muun lain mukaisiin palveluihin."

Muutosesitys: Moniammatillista tukea **ei tule rajata viimesijaiseksi sosiaalihuollon palveluksi**. Vaativa moniammatillinen tuki tulisi olla järjestettävissä myös osana ensisijaisia terveydenhuollon palveluja. Rajauksen poistaminen tarjoaisi mahdollisuuden vastata joustavasti ja oikea-aikaisesti asiakkaan palvelutarpeeseen asiakkaan omassa toimintaympäristössä.

Vammaispalvelulaki 13 § 4 momentti

"Vaativaa moniammatillista tukea antaa aina moniammatillinen ryhmä, jolta edellytetävä osaaminen määräytyy tilanteen vaativuuden ja vammaisen henkilön yksilöllisen tuen tarpeen mukaan."

Muutosesitys: vaikka vaativa moniammatillisen tuki ymmärrettävästi määräytyy vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan, olisi moniammatillisen ryhmän ammatillisesta osaamisesta syytä säätää tarkemmin. Tilanteiden haastavuuden vuoksi moniammatillisessa ryhmässä on oltava vähintään sosiaalityön, lääketieteen, psykologian ja vuorovaikutuksen osaamista.

Vammaispalvelulaki 13 § 4 momentin perusteluissa todetaan: "Koska moniammatillisen ryhmän tukea saatetaan tarvita joissain tilanteissa nopeastikin ja toisaalta työ on usein pitkäjänteistä tiimityötä, on tärkeää, että hyvinvointialueilla on pysyviä moniammatillisia ryhmiä."

Muutosesitys: keskeistä on, että hyvinvointialueilla on **käytettävissään** pysyviä moniammatillisia ryhmiä.

1.4.2022

**Error! Reference
source not found.**

Seuraavat KEPA-Uusimaa hankkeen ohjausryhmän jäsenet ovat hyväksyneet lausunnon:

Nimi ja rooli projektissa	Taustaorganisaatio
Markus Paananen, ohjausryhmän puheenjohtaja	Espoo terveystalvelut/ Länsi-Uusimaa
Anu Autio projektin omistaja, ohjausryhmän varajäsen	Espoo vammaispalvelut/ Länsi-Uusimaa
Nina Linja ohjausryhmä jäsen	Vantaa vanhus- ja vammaispalvelut / Vantaa-Kerava
Minna Lahnalampi-Lahtinen ohjausryhmän varajäsen	Vantaa vanhus- ja vammaispalvelut/ Vantaa-Kerava
Katja Raita ohjausryhmän jäsen	Helsinki vammaispalvelut
Jonna Weckström ohjausryhmän varajäsen	Helsinki vammaispalvelut
Timo Lukkarinen ohjausryhmän jäsen	Helsinki terveystalvelut
Lars Rosengren ohjausryhmän varajäsen	Helsinki terveystalvelut
Olli-Pekka Alapiessa ohjausryhmän jäsen	Keusote vammaispalvelut/ Keski-Uusimaa
Ari Laakkonen ohjausryhmän varajäsen	Keusote terveystalvelut/ Keski-Uusimaa
Marko Hyvärinen ohjausryhmän jäsen	Sipoo ikääntyneiden ja vammaisten palvelut/ Itä-Uusi- maa
Marika Yläräkkö ohjausryhmä varajäsen	Loviisa terveystalvelut / Itä-Uusimaa
Risto Vataja ohjausryhmän jäsen	HUS gero-, neuro-, riippuvuuspsykiatria
Tarja Linnankivi ohjausryhmän varajäsen	HUS lastenneurologia
Anders Mickos ohjausryhmän jäsen	HUS Perusterveydenhuolto
Kaisa Pasanen ohjausryhmän varajäsen	HUS Socca
Kirsi Leväpelto ohjausryhmän jäsen	Eteva palvelutoiminta
Lumikukka Socada ohjausryhmän varajäsen	Eteva poliklinikkapalvelut
Mika-Erik Walls ohjausryhmän jäsen	Uudenmaan vammaisneuvosto, Länsi-Uusimaa
Johanna Aaltonen ohjausryhmän varajäsen	Uudenmaan vammaisneuvosto, Itä-Uusimaa